RETSMØDERAPPORT
i sag 374/87 *

I — Sagsfremstilling

1. Aktieselskabet CdF Chimie (herefter benævnt »CdF Chimie«) [1] er en virksomhed, som er hjemmehørende i Frankrig. Selskabet fremstiller og sælger polyethylen med lav massefylde (LdPE) inden for EF.

Aktieselskabet CdF Chimie EP (»EP« står for ethylen og plastik) (herefter benævnt »CdF Chimie EP«) er et datterselskab, som for 100%'s vedkommende ejes af CdF Chimie, og som har registreret hjemsted på moderselskabets adresse.

2. I forbindelse med en undersøgelse, Kommissionen iværksatte ud fra den formodning, at der inden for sektoren for termoplastprodukter var dannet et kartel i strid med EØF-Traktatens artikel 85, stk. 1, traf Kommissionen en beslutning af 15. januar 1987 i medfør af artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962 (den første forordning om anvendelse af bestemmelserne i Traktatens artikler 85 og 86, EFT 1959-1962, s. 81), om en kontrolundersøgelse over for CdF Chimie. Kontrolundersøgelsen skulle opklare, om selskabet havde deltaget i og anvendt aftaler eller en samordnet praksis om fastsættelse af priser og bestemte salgsmængder eller -mål for polyvinylclorid (PVC) og polyethylen. Kontrolundersøgelsen blev foretaget på CdF Chimie EP's hjemsted.

3. Den 9. april 1987 tilsendte Kommissionen i medfør af artikel 11 i forordning nr. 17 CdF Chimie en begæring om oplysninger vedrørende en række dokumenter, der var indsamlet i forbindelse med kontrolundersøgelsen.

Den 6. maj 1987 gav CdF Chimie EP en delvis besvarelse, idet selskabet anførte, at det var ude af stand til at præcisere oplysningerne vedrørende et af de omhandlede dokumenter.

4. Ved beslutning af 2. juli 1987 om en procedure i henhold til artikel 11, stk. 5, i forordning nr. 17 opfordrede Kommissionen CdF Chimie til inden tre uger at besvare de spørgsmål, som Kommissionen havde stillet i skrivelsen af 9. april 1987, men som selskabet havde afslået at tage stilling til.

5. I sin skrivelse af 28. juli 1987 fastholdt CdF Chimie EP, at selskabet var ude af stand til at besvare de spørgsmål, Kommissionen havde stillet i sin beslutning af 2. juli 1987, ligesom man fra selskabets side tog forbehold med hensyn til beslutningens lovlighed.

6. Den 23. august 1987 tilsendte Kommissionen CdF Chimie EP en skrivelse, hvorved den i medfør af artikel 11, stk. 5, i forordning nr. 17 opfordrede selskabet til at afgive oplysninger vedrørende de nedenfor angivne punkter:

»I — *Producentmøder*

Det fremgår af det bevismateriale, som Kommissionen er i besiddelse af, at blandt andet Deres virksomhed har deltaget i de angivne møder og endog har tilrettelagt enkelte af disse møder.

* Processprog: fransk.

1 — På tidspunktet for afsigelsen af dommen var selskabets navn ændret til Orkem SA.

1) De anmodes om på en liste at angive sted og dato for samtlige de møder, der er blevet afholdt siden den 1. januar 1976 mellem LdPE-producenter, og som har haft den karakter, der er nærmere beskrevet i nærværende skrivelse (også selv om De måtte bestride mødernes art, emner eller nøjagtige formål).

2) De bedes oplyse, hvilke(t) møde(r) Deres virksomhed har deltaget i, samt navnene på de personer, der repræsenterede virksomheden under møderne, med angivelse af disses stilling i virksomheden.

3) Såfremt De er ude af stand til at præcisere inden for hvilke(n) periode(r), møderne har fundet sted, bedes De angive de omtrentlige datoer og oplyse, hvor ofte møderne i almindelighed blev afholdt og hvilke møder, Deres virksomhed deltog i.

4) For hvert enkelt møde, De er bekendt med, bedes De angive, om der var tale om 'chefmøder' eller møder mellem 'eksperter'; hvis ingen af betegnelserne er korrekte, oplyses hvilke funktioner samt hvilken hierarkisk stilling, de pågældende mødedeltagere varetog i Deres virksomhed.

5) De bedes angive navnene på de virksomheder, som har deltaget i de enkelte møder. Såfremt det ikke er muligt at præcisere dette for hvert enkelt møde, bedes De angive navnene på de virksomheder, der har deltaget regelmæssigt i møderne inden for den pågældende periode og hvilke virksomheder, der kun har deltaget fra tid til anden.

6) De bedes angive de nærmere enkeltheder i forbindelse med møderne, deres hyppighed, mødedeltagelsen, og på hvilket niveau, virksomhederne var repræsenteret, samt hvorledes ordningen med afholdelse af regelmæssige møder har fungeret siden begyndelsen. Endvidere bedes De angive, hvilke ændringer, der måtte være indtruffet inden for enkelte perioder.

7) De bedes fremsende kopier af samtlige mødeindkaldelser, dagsordener, oplæg, memoranda, noter, tabeller, notater eller andre dokumenter, uanset disses art, vedrørende et af de nævnte møder, som Deres virksomhed eller virksomhedens ansatte måtte være i besiddelse af.

II — *Målpriser eller minimumspriser*

Så vidt det fremgår af de dokumenter, Kommissionen er kommet i besiddelse af, var et af de vigtigste emner, som blev drøftet under producentmøderne, de 'initiativer', som skulle tages med henblik på at fastsætte og opretholde et prisleje for LdPE-produkter, som var tilfredsstillende for alle deltagerne.

1) De anmodes om, for perioden mellem den 1. januar 1976 og indtil dags dato, at afgive nærmere oplysninger om hvert enkelt af de 'initiativer', som måtte være taget vedrørende anvendelsen af priser på markedet i Vesteuropa, og som blev drøftet, foreslået, overvejet eller godkendt af mødedeltagerne. Navnlig bedes De afgive oplysninger om følgende:

   a) datoen for deres iværksættelse

   b) på en tabel opgive målprisen eller minimumsprisen for hvert enkelt produkt, udtrykt i den nationale valuta

c) enhver handling eller samordnet foranstaltning, som måtte være påtænkt eller truffet for at støtte initiativerne på prisområdet

d) alle de foranstaltninger, som måtte være truffet for at forhale eller ændre de påtænkte initiativer.

2) De bedes endvidere, for samme periode, fremsende en kopi af samtlige de meddelelser, som De har udsendt til hvert enkelt nationalt salgskontor eller handelsagent i Fællesskabet vedrørende priser for LdPE-produkter, navnlig en kopi af samtlige instruktioner, forslag eller henstillinger vedrørende de priser, som de nævnte salgskontorer eller nævnte handelsagenter skulle anvende, tilstræbe anvendt eller foreslå deres kundekreds.

3) For samme periode bedes De fremsende en kopi af alle dokumenter fra Deres salgskontorer eller handelsagenter, som vedrører samtlige de ændringer af nævnte type priser, som hovedsædet måtte have foreslået eller påbudt anvendt.

4) De bedes tillige, for samme periode, fremsende en kopi af samtlige beretninger (års- eller månedsberetninger) om virksomhedens aktiviteter, enhver analyse, enhver tabel eller tarif, eller ethvert andet dokument, uanset dettes art, som Deres virksomhed måtte være i besiddelse af, og som viser de påbudte, tilstræbte eller anbefalede salgspriser for de vigtigste produkter i hvert enkelt land inden for fællesmarkedet (såfremt Kommissionen ikke i forvejen er i besiddelse af disse dokumenter).

5) Såfremt de under 2)-4) omhandlede dokumenter kun er delvis tilgængelige, bedes De angive grunden dertil.

III — *Kvoter, mål og fordelingen mellem LdPE-producenter*

Det fremgår af de dokumenter, som Kommissionen er kommet i besiddelse af, at producenterne under møderne har drøftet og vedtaget at fastsætte årlige 'salgsmål' for hver enkelt virksomhed. Ifølge den af producenterne aftalte ordning blev der foretaget en bedømmelse af hele det europæiske maked, der kunne komme på tale, hvorefter markedet blev fordelt mellem de enkelte producenter efter en bestemt af parterne aftalt formel eller metode, baseret på forskellige faktorer, såsom virksomhedens kapacitet og de tidligere opnåede resultater.

1) De anmodes om, for hver år mellem 1976 (inkl.) og dags dato, at redegøre for de nærmere enkeltheder i forbindelse med enhver af de ordninger eller metoder, hvorved der blev tildelt deltagerne salgsmål eller kvoter, og at oplyse om alle de ændringer, der måtte være indtruffet inden for enkelte perioder.

2) De bedes beskrive samtlige de metoder der muliggjorde den årlige kontrol med overholdelsen af samtlige de ordninger, hvorved der blev fastsat mål, udtrykt i mængde eller kvoter, og at angive, hvorledes evt. forskelle i forhold til kvoten eller det fastsatte mål er blevet korrigeret.

3) De bedes præcist angive, hvilke oplysninger om virksomhedens produktion eller salg af LdPE-produkter på markedet i Vesteuropa, udtrykt i tonnage (bortset fra de oplysninger, der er indeholdt i de

officielle statistikker fra selskabet Fides), som Deres virksomhed har videregivet til andre producenter. Til hvem er oplysningerne blevet meddelt, på hvilken måde og ved hvilke(n) lejlighed(er)?

IV — *De meddelelser, der er tilsendt Fides og de af dette selskab tilvejebragte statistikker*

1) De bedes angive i hvilken periode, Deres virksomhed begyndte at deltage i selskabet Fides' ordning for udveksling af oplysninger om LdPE-produkter.

2) De bedes fremsende en kopi af samtlige de meddelelser vedrørende LdPE-produkter, som er blevet tilsendt selskabet Fides månedligt eller på andre tidspunkter (dvs. de foreløbige ('quick'-) og de endelige meddelelser) fra det tidspunkt, da virksomheden begyndte at deltage i ordningen, og til dags dato.

3) De bedes fremsende en kopi af samtlige de statistiske meddelelser (de førnævnte 'quick'-meddelelser og de endelige meddelelser) vedrørende markedet for LdPE-produkter som helhed, som Deres virksomhed har modtaget hver måned fra Fides. De bedes endvidere oplyse om de evt. korrektioner eller ændringer i disse statistiske meddelelser, som Deres virksomhed har modtaget ved udgangen af hvert år.

V — *Salg*

...

VI — *Omsætning*

...«

7. Den 1. oktober 1987 gav CdF Chimie EP Kommissionen meddelelse om, at den ikke følte sig bundet af begæringen om oplysninger, som den fandt havde karakter af en akkusatorisk straffeprocedure.

8. Ved beslutning af 9. november 1987 om en procedure i henhold til artikel 11, stk. 5, i forordning nr. 17 opfordrede Kommissionen CdF Chimie til inden to uger at besvare de fornævnte spørgsmål I-IV, som Kommissionen havde stillet den 23. august 1987.

I beslutningen anførte Kommissionen (i den syvende betragtning), at den ikke kunne godtage de argumenter, CdF Chimie havde fremført som begrundelse for at nægte at besvare Kommissionens spørgsmål. Endvidere henviste Kommissionen i beslutningens ottende betragtning til artikel 11, stk. 1 og stk. 5, i forordning nr. 17, i medfør af hvilken Kommissionen, med henblik på udførelsen af de opgaver, som er tillagt den ved EØF-Traktatens artikel 89, kan indhente alle fornødne oplysninger hos virksomhederne, i givet fald ved et pålæg herom i en af Kommissionen truffet beslutning. Endelig gjorde Kommissionen i beslutningens tiende betragtning gældende, at den i medfør af artikel 15, stk. 1, litra b), og artikel 16, stk. 1, litra c), i forordning nr. 17 kan pålægge virksomheder bøder, såfremt de afgiver urigtige oplysninger eller ikke afgiver en bestemt oplysning inden for den fastsatte frist, ligesom Kommissionen kan pålægge virksomheder tvangsbøder for at tvinge dem til at afgive udtømmende og korrekte oplysninger.

9. Den 26. november 1987 gjorde CdF Chimie Kommissionen opmærksom på, at dens beslutning af 9. november 1987 burde have

været rettet til CdF Chimie EP, som retligt set var adressat for Kommissionens førnævnte skrivelse af 23. august 1987, der indeholdt en opfordring til at afgive oplysninger.

10. Den 4. december 1987 besvarede Kommissionen denne henvendelse med, at den omhandlede beslutning vedrørte selskabet CdF Chimie og at det var uden betydning efter fællesskabsretten, om en beslutning af tekniske grunde tilstilles den pågældende koncerns moder- eller et datterselskab.

11. Den 7. april 1988 tilsendte Kommissionen CdF Chimie en meddelelse af klagepunkter, hvorved den foreholdt selskabet at have deltaget i et kartel inden for sektoren for LdPE-produkter.

II — Skriftveksling og parternes påstande

1. Ved stævning, indleveret til Domstolen den 16. december 1987, har CdF Chimie i medfør af EØF-Traktatens artikel 173, stk. 2, anlagt sag med påstand om annullation af Kommissionens beslutning af 9. november 1987.

2. Ved kendelse af 19. maj 1988 har Domstolen givet Den Franske Republik tilladelse til at indtræde i sagen til støtte for Kommissionens påstande.

3. Sagsøgeren, *CdF Chimie*, har under sagen nedlagt følgende påstande:

— at Kommissionens beslutning af 9. november 1987 annulleres i medfør af EØF-Traktatens artikler 173 og 174, idet den strider mod EØF-Traktaten og mod artikel 11 i forordning nr. 17, navnlig stk. 5;

— at beslutningen, såfremt Domstolen ikke, mod forventning, tager den principale påstand til følge, annulleres som værende i strid med væsentlige formforskrifter, med EØF-Traktaten samt med Rådets forordning nr. 99/63 af 25. juli 1963, og tillige behæftet med magtfordrejning samt mere generelt, i strid med de almindelige retsgrundsætninger, som er fælles for medlemsstaternes nationale ret og med den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder;

— Kommissionen tilpligtes at betale alle sagens omkostninger, for hvilke der senere vil blive fremlagt dokumentation.

4. Sagsøgte, *Kommissionen*, har nedlagt følgende påstande:

— frifindelse;

— sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

5. Intervenienten, *Den Franske Republik*, har støttet Kommissionens påstande.

6. På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

III — Parternes anbringender og argumenter

A — *Anbringendet om, at sagsøgeren ikke indledningsvis var blevet opfordret til at afgive oplysninger*

1. Det første anbrindende, som *CdF Chimie* har gjort gældende til støtte for påstanden om annullation, er, at beslutningen er i strid dels med EØF-Traktaten, dels med artikel 11 i forordning nr. 17. Vedrørende artikel 11 anfører selskabet, at denne bestemmelse foreskriver iværksat en procedure i to kumulative faser, en første fase, hvorunder Kommissionen fremsætter en »simpel« begæring om oplysninger, og en anden fase, hvorunder Kommissionen fremsætter begæring ved beslutning. I denne sag rettede Kommissionen imidlertid den anfægtede beslutning til CdF Chimie, hvorimod dens begæring af 23. august 1987 var rettet til CdF Chimie EP. Kontrolundersøgelsen var foregået i sidstnævnte firmas lokaler, og dette firma havde også besvaret den allerførste begæring om oplysninger af 9. april 1987, der i øvrigt mærkværdigvis var stilet til CdF Chimie.

Den fremgangsmåde, Kommissionen anvendte, kan ikke, som det er blevet hævdet, begrundes med en henvisning til kriteriet om virksomheders enhed. Betingelsen efter fællesskabsretten for at antage, at der foreligger én virksomhed, er dels, at den økonomiske virksomhed udøves af en økonomisk enhed, dels at den økonomiske virksomhed kan tilskrives en juridisk enhed, der er såvel pligt- som rettighedssubjekt. I den foreliggende sag blev den økonomiske virksomhed, som Kommissionens undersøgelse vedrørte, udøvet af CdF Chimie EP og kunne tilskrives aktieselskabet CdF Chimie EP, som er en selvstændig juridisk person.

I en beslutning af 9. december 1981 (brandforsikring, EFT 1982, L 80, s. 36) om en procedure i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17, som Kommissionen havde iværksat over for et selskab, men som vedrørte filialens virksomhed, havde Kommissionen lagt til grund, at filialen ikke var nogen selvstændig juridisk person, hvorfor den afslog at anerkende, at filialen var en økonomisk enhed og dermed en selvstændig virksomhed. Den økonomiske enhed, som et datterselskab udgør i forhold til moderselskabet, må derimod i fællesskabsretlig forstand betegnes som en virksomhed.

Det antages i teorien, at EF's institutioner under en administrativ procedure er forpligtet til at tage hensyn til virksomhedernes særlige status eller identitet, således som denne defineres i national ret.

Domstolen har udviklet kriteriet om virksomheders enhed ved behandlingen af realitetsspørgsmål i en række domme (jfr. domme af 14. juli 1972 i sag 48/69, ICI, Sml. 1972, s. 151, og i sag 52/69, Geigy, Sml. 1972, s. 225, samt dom af 12. juli 1984 i sag 170/83, Hydrotherm, Sml. s. 2999). Kriteriet har relevans for spørgsmålet om, hvilke handlinger, der kan tilregnes en virksomhed, navnlig om et moderselskab kan gøres ansvarlig for de retsstridige handlinger, der måtte bero på et datterselskabs forhold. Sagsøgeren finder, det vil indebære en tilsidesættelse af virksomhedernes retssikkerhed, om dette kriterium også skal finde anvendelse under en procedure for iværksættelse af en undersøgelse, da dette vil forringe den beskyttelse, som de formelle procedureregler skal sikre.

Det er ikke rigtigt, som Kommissionen har hævdet, at den til CdF Chimie EP rettede skrivelse af 23. august 1987 som indeholdt en opfordring til at afgive oplysninger implicit må anses for lovligt meddelt, fordi den var kommet inden for CdF Chimies område. Omstændighederne i den af Kommissionen påberåbte dom af 10. december 1957 i ALMA-sagen (sag 8/56, Sml. 1954-1964, s. 49; Rec. s. 180) var nemlig forskellige fra

den foreliggende sag, idet sagen vedrørte en skrivelse, som var stilet til selskabets hovedsæde, og som var blevet afleveret til en fuldmægtig. I øvrigt er formforskrifternes væsentlige betydning fastslået i dommen. Det er uberettiget, når Kommissionen udstrækker kriteriet om, at retsakten skal være »kommet inden for adressatens område«, så vidt, at det omfatter samtlige de selskaber, der tilhører en koncern. Princippet om fysiske og juridiske personers individualitet og autonomi er i øvrigt fastslået såvel i national ret, såsom den nye code de procédure civile i Frankrig, som i internationale konventioner, såsom Haag-konventionen af 15. november 1965 og Bruxelles-konventionen af 27. september 1968.

2. *Kommissionen* har gjort rede for, at de to selskaber tilhører samme koncern, og at CdF Chimie EP er datterselskab af CdF Chimie og for 100%'s vedkommende ejet af sidstnævnte. Den anfører, at de to selskaber altid har haft kendskab til hinandens korrespondance, ligesom sagsøgeren aldrig selv har bragt spørgsmålet om den formelle forskel på de to selskaber på bane.

Det fremgår af Domstolens praksis, at moder- og datterselskabernes samlede optræden på markedet er en vigtigere omstændighed end det forhold, at de formelt er selvstændige juridiske personer. Begrebet »virksomhed« er en betegnelse for en økonomisk enhed, som skal forstås på baggrund af den konkrete aftale, uanset om den pågældende økonomiske enhed juridisk set består af flere fysiske eller juridiske personer (jfr. de førnævnte domme af 14. juli 1972 og 12. juli 1984 samt dom af 25. oktober 1983 i sag 107/82, AEG, Sml. s. 3151).

De konklusioner, som sagsøgeren har draget af førnævnte beslutning fra Kommissionen af 9. december 1981, lider af en logisk brist. Selv om den omstændighed, at der ikke foreligger nogen selvstændig juridisk person, er tilstrækkelig til at antage, at virksomhederne udgør en enhed, er omvendt den omstændighed, at der foreligger en selvstændig juridisk person, ikke tilstrækkeligt til at afvise, at virksomhederne udgør en enhed. Kommissionen tager dels afstand fra den påberåbte doktrin, dels kritiserer den sagsøgeren for at have givet en ufuldstændig fremstilling af doktrinen.

Bedømmelsen af, om der foreligger en enhed af virksomheder, forudsætter utvivlsomt en undersøgelse af de juridiske og økonomiske forbindelser mellem de i sagen implicerede enheder. For CdF Chimies vedkommende må fordelingen af aktiviteterne mellem de juridisk set selvstændige virksomheder betragtes udelukkende som et spørgsmål, der vedrører koncernens interne politik. Det vil stride mod retssikkerhedsprincippet at anvende én definition af begrebet »virksomhed« i relation til handlingers tilregnelse og en anden i relation til spørgsmålet om iagttagelsen af procedureforskrifter. Formålet med at iværksætte en undersøgelse i henhold til forordning nr. 17 er at fastslå omstændigheder, der kan udgøre retsstridige handlinger.

I førnævnte dom af 10. december 1957 antog Domstolen, at en beslutning må anses for lovligt meddelt, når den er kommet inden for adressatens område, hvilket var tilfældet med den her i sagen omhandlede skrivelse af 23. august 1987 med opfordring til at afgive oplysninger, som formelt var rettet til CdF Chimie EP. Endelig anfører Kommissionen, at sagsøgerens henvisninger til den nye Code de Procédure Civile i Frankrig og til de påberåbte internationale konventioner er uden relevans.

3. *Den Franske Republik* støtter Kommissionens argumentation. Den henviser til, at Domstolen i førnævnte dom af 14. juli 1972 fastslog, at det er uden betydning, om meddelelsen om beslutningen var behæftet med eventuelle mangler, når det var ubestridt, at sagsøgeren havde fået et fuldstændigt kendskab til beslutningens indhold og gjort brug af sin søgsmålsret inden for den foreskrevne frist.

B — *Vedrørende de øvrige anbringender til støtte for annullationspåstanden*

a) *Anbringendet om, at den anfægtede beslutning i virkeligheden var en »meddelelse af klagepunkter«*

1. *CdF Chimie* har gjort gældende, at Kommissionens beslutning i virkeligheden var en meddelelse af klagepunkter som omhandlet i artikel 19 i forordning nr. 17 og artikel 2 i Kommissionens forordning nr. 99/63 af 25. juli 1963 om udtalelser i henhold til artikel 19, stk. 1 og 2, i Rådets forordning nr. 17 (EFT 1963-1964, s. 42). I sin skrivelse af 23. august 1987 som indeholdt opfordringen til at afgive oplysninger, og som er gengivet i den anfægtede beslutning, hævdede Kommissionen, at sagsøgeren havde deltaget i de påståede retsstridige handlinger, men fremstillede det, som om den havde klar dokumentation herfor. Det er ikke rigtigt, som Kommissionen har påstået, at dens angivelse af, at der var en formodning for en retsstridig handling, var i overensstemmelse med dens forpligtelse efter artikel 11, stk. 3, til at forklare formålet med sine begæringer om oplysninger. Også Kommissionens senere meddelelse af klagepunkter af 7. april 1988 godtgør, at allerede førnævnte opfordring til at afgive oplysninger reelt havde karakter af en meddelelse af klagepunkter.

Sagsøgeren anfører videre, at selskabet ikke fik ret til aktindsigt, som det har krav på i forbindelse med en sådan meddelelse. Det er nemlig fastslået i Domstolens praksis (jfr. domme af 13. februar 1979 i sag 85/76, Hoffmann-La Roche, Sml. s. 461, og af 7. juni 1983 i sagerne 100-103/80, Musique Diffusion française m.fl., Sml. s. 1825), at kontradiktionsprincippet er et grundlæggende princip i fællesskabsretten, som skal overholdes under samtlige procedurer, også de rent administrative. Så snart der er fremsat en påstand om, at der er sket en tilsidesættelse af EØF-Traktatens artikler 85 eller 86, har virksomheden ret til at få kendskab til alle de oplysninger, som Kommissionen baserer sig på, for at kunne redegøre for sine synspunkter.

2. *Kommissionen* har gjort gældende, at sagsøgeren forveksler de forskellige procedurer efter forordning nr. 17. Meddelelsen af klagepunkter, som i øvrigt ikke kan indbringes til prøvelse for Domstolen, er et led i stadiet forud for vedtagelsen af en beslutning om anvendelse af artikel 85, stk. 1, mens begæringer om oplysninger er et led i undersøgelsen. På undersøgelsesstadiet råder Kommissionen over vidtgående beføjelser til at efterforske sagen, og det er først på et senere stadium, at Kommissionen drøfter omstændighedernes rigtighed med parterne og den retlige kvalifikation heraf. Det kan derfor ikke anses for et krav ifølge artikel 19 i forordning nr. 17, at der i forbindelse med begæringer om oplysninger eller iværksættelse af kontrolundersøgelser skal gives meddelelse af klagepunkter eller foretages partshøring. Af samme grund er det heller ikke noget krav efter forordning nr. 99/63, at der gives virksomhederne nogen oplysninger forud for meddelelsen om klagepunkter.

3. *Den Franske Republik* har gjort gældende, at det er fastslået i dom af 26. juni 1980 (Sag 136/79, Sml. s. 2033) og i dommen af 11. november 1981 i sag 60/81, IBM (Sml. s. 2639), at det følger af forordning nr. 17 og forordning nr. 99/63, at kontradiktionsprincippet skal sikres iagttaget i forbindelse med den meddelelse af klagepunkter, der tilsendes ved undersøgelsens afslutning, men at dette ikke er nødvendigt i forbindelse med de foranstaltninger til sagens oplysning, som træffes i henhold til artiklerne 11-14 i forordning nr. 17.

b) *Udnyttelse af beføjelsen til afkrævning af oplysninger i strid med de herfor gældende regler*

1. *CdF Chimie* har gjort gældende, at den anfægtede beslutning er mere vidtgående end en »begæring« om oplysninger i hen-

hold til artikel 11 i forordning nr. 17, og at Kommissionen har anvendt artikel 11 i strid med dens formål og dermed tilsidesat proportionalitetsprincippet og kravet om, at oplysningerne skal være nødvendige.

I betragtning af deres omfang, har de spørgsmål, Kommissionen har stillet, reelt karakter af et pålæg om fremlæggelse af dokumenter. Der er imidlertid en væsentlig forskel på pligten efter artikel 14 i forordning nr. 17 til at fremlægge dokumenter og pligten efter artikel 11 til at imødekomme begæringer om meddelelse af oplysninger. Denne forskel fremhævede Domstolen i dommene af 26. juni 1980 (National Panasonic, sag 136/79, Sml. s. 2033) og af 18. maj 1982 (AM & S, sag 155/79, Sml. s. 1575).

Formelt indeholder artikel 11 ingen begrænsninger med hensyn til de udbedte oplysningers art eller omfang, men begrænsningerne må søges i retsprincipper af højere rang, navnlig principper vedrørende fordelingen af bevisbyrden. Kommissionen hævdede under proceduren på den ene side at være i besiddelse af de nødvendige beviser, men opfordrede på den anden side sagsøgeren til at fremlægge synlige beviser og at aflægge tilståelse om det påståede kartel. Kommissionen har handlet i strid med artikel 11's formål ved på denne måde at vende bevisbyrden om.

Kommissionen har endvidere tilsidesat proportionalitetsprincippet, som ifølge Domstolens praksis ikke blot skal respekteres ved udstedelse af generelle retsforskrifter, men også ved retsforfølgning af retsstridige handlinger. Det havde nemlig været muligt at efterspore de anførte synlige beviser og fremlægge de anførte dokumenter i forbindelse med kontrolundersøgelsen.

Et krav om afgivelse af oplysninger er endvidere undergivet betingelsen om, at oplysningerne skal være nødvendige. Det tilkommer ganske vist Kommissionen at bedømme dette, men Domstolen udøver en retlig kontrol hermed med henblik på beskyttelse af private, navnlig i tilfælde, hvor der er begået en åbenbar fejl, tilsidesat væsentlige formforskrifter eller et retsprincip af højere rang, eller såfremt der foreligger magtfordrejning (jfr. dom af 14. december 1962 i sagerne 5-11/62 og 13-15/62, San Michele, Sml. 1954-1964, s. 357; Rec. 1962, s. 861). Da Kommissionen imidlertid, efter hvad den selv oplyste, i forvejen var i besiddelse af tilstrækkelige beviser, kunne de afkrævede oplysninger ikke anses for nødvendige til gennemførelse af undersøgelsen. Denne opfattelse bekræftes af den fremsendte meddelelse af klagepunkter af 7. april 1988, selv om denne ikke blev besvaret.

2. *Kommissionen* har gjort gældende, at et krav om afgivelse af oplysninger kan være udformet som en række simple spørgsmål eller som et krav om fremlæggelse af dokumenter. Artiklerne 11 og 14 i forordning nr. 17 supplerer hinanden indbyrdes, og førnævnte dom af 18. maj 1982 vedrørte generelt den kategori af dokumenter, der er nævnt i artiklerne 11-14. Førnævnte dom af 26. juni 1980 vedrørte betingelserne for indhentning af oplysninger og iværksættelse af kontrolundersøgelser, men ikke selve genstanden for disse procedurer.

Beviset for, at artikel 85 er overtrådt, tilvejebringes i to omgange, først ved en konstatering og analyse af de faktiske omstændigheder og dernæst ved den retlige kvalifikation af omstændighederne. Kommissionen har fået tillagt vidtgående beføjelser til efterforskning med henblik på konstatering af de faktiske omstændigheder, herunder beføjelse til at iværksætte kontrolundersøgelser eller indhente oplysninger. Den forpligtelse til samarbejde, som påhviler virksomhederne i henhold til artikel 11, kan ikke sidestilles

med en pligt til at afgive tilståelse eller til at angive sig selv. Med sin holdning drager CdF Chimie selve artikel 11's eksistensberettigelse i tvivl. Selskabet kunne blot have besvaret de stillede spørgsmål, men taget forbehold vedrørende sin egen stillingtagen med hensyn til fortolkningen af de faktiske omstændigheder, hvilket var et spørgsmål om realiteten, som skulle gøres til genstand for en drøftelse mellem parterne efter fremsendelsen af meddelelsen om klagepunkterne.

Formålet med de undersøgelsesbeføjelser, som er tillagt Kommissionen ved forordning nr. 17, er at sikre Kommissionen det bedst mulige indblik i sagforholdet. Proportionalitetsprincippet kan ikke antages at være blevet tilsidesat, såfremt de afkrævede oplysninger havde relevans for sagen.

Kommissionen anfører, at den råder over et vidt skøn ved bedømmelsen af, om oplysningerne er nødvendige. Kommissionen har på intet tidspunkt påstået at være i besiddelse af bevis for sagsøgerens skyld, og formålet med undersøgelsen var jo netop at få opklaret, om der var begået retsstridige handlinger samt at fastslå, i hvilket omfang, de enkelte virksomheder havde deltaget deri. Meddelelsen af klagepunkterne foregreb på ingen måde den endelige beslutning. Såfremt proceduren vedrørende realiteten var blevet udsat, indtil afgørelsen i nærværende sag forelå, ville det have været ensbetydende med at give efter for sagsøgerens forhalingsmanøvrer.

3. *Den Franske Republik* har anført, at den er enig i Kommissionens synspunkter. Proportionalitetsprincippet kan alene anses for tilsidesat, såfremt kravet om oplysninger har været for vidtgående, ikke har haft nogen forbindelse med undersøgelsens genstand og været udtryk for et åbenbart misbrug. I den foreliggende sag overskred Kommissionen imidlertid ikke grænserne for, hvad der var hensigtsmæssigt og nødvendigt for at nå det ønskede mål. Disse kriterier har Domstolen fastslået i Buitoni-dommen af 20. februar 1979 (sag 122/78, Sml. s. 677).

c) *Retten til at nægte at vidne imod sig selv*

1. *CdF Chimie* har gjort gældende, at retten til at nægte at vidne imod sig selv er en af fællesskabsrettens almindelige retsgrundsætninger. Grundsætningen er fastslået i flere internationale konventioner, som medlemsstaterne har tiltrådt, og er en bestanddel af deres retstraditioner.

Ifølge artikel 14, stk. 3, litra g), i den internationale konvention af 19. december 1966 om borgerlige og politiske rettigheder (jfr. »Danmarks Traktater 1976«, s. 154, se s. 164-166), som er ratificeret af samtlige medlemsstater, undtagen Grækenland, må ingen, mod hvem der er rejst »anklage« for et »strafbart forhold«, tvinges til at vidne imod sig selv eller erkende sig skyldig. Dette gælder såvel under en straffesag som en administrativ procedure.

Ifølge artikel 6, stk. 3, i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder er enhver, som er anklaget for en lovovertrædelse, berettiget til at modtage underretning om den anklage, der er rejst mod ham, og skal have lejlighed til at forberede sit forsvar. Udtrykket »forbrydelse« i artikel 6 er et selvstændigt begreb, hvis indhold Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har fastlagt nærmere under anvendelse af to alternative kriterier. Det første kriterium, som udelukkende har relativ værdi, vedrører den pågældende lovteksts (dvs. den lovtekst, som bestemmer gerningsindholdet) tilhørsforhold til strafferetten ifølge den retsteknik, der anvendes i den pågældende stat. Det andet kriterium, som er det afgørende, er lovovertrædelsens art samt den pågældende sanktions karakter og grovhed (jfr. dom af 21. februar 1984 i Öztürk-sagen, vol. 73, s. 18). Lovovertrædelsens art afhænger af den tilsi-

desatte retsregels generelle karakter. I den forbindelse anfører sagsøgeren, at EØF-Traktatens artikel 85 gælder for samtlige virksomheder. Sanktionens strafferetlige karakter afhænger af dens præventive og repressive formål. De bøder, der er foreskrevet i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 har en sådan strafferetlig karakter.

Hverken konventionen om borgerlige og politiske rettigheder eller den europæiske menneskerettighedskonvention sondrer mellem fysiske og juridiske personer. Flere stater, som har tiltrådt konventionerne, herunder Det Forenede Kongerige og Amerikas Forenede Stater, anerkender udtrykkeligt, at juridiske personer kan ifalde strafansvar. Ifølge EF's konkurrenceret antages juridiske personer udtrykkeligt at kunne begå strafbare handlinger. I førnævnte sag Musique Diffusion gik generaladvokaten ind for, at grundrettighederne også måtte finde anvendelse, med de nødvendige ændringer, under administrative procedurer vedrørende konkurrenceforhold. Pålægges en virksomhed straf, kan dette i øvrigt have retsfølger for de fysiske personer, som leder virksomheden, da de udsætter sig for et efterfølgende civilt regressøgsmål eller for at blive idømt straf ved dom.

Retten til at nægte at vidne imod sig selv er en almindelig retsgrundsætning i samtlige medlemsstater, det være sig som forfatningsretlig forskrift, lov eller som et efter domspraksis gældende retsprincip.

I Frankrig gælder der et princip om, at tiltalte anses for uskyldig, indtil det modsatte er bevist, hvilket princip er fastslået i den i forfatningen optagede erklæring om menneske- og borgerrettigheder (»déclaration des droits de l'homme et du citoyen«). Inden for strafferetten er princippet om retten til at nægte at udtale sig indeholdt i en række bestemmelser om forundersøgelsen og den indledende efterforskning. Ifølge praksis ved Frankrigs Forfatningsdomstol gælder kontradiktionsprincippet også under administrative procedurer, der kan udsætte den pågældende for sanktioner, og finder tillige anvendelse på juridiske personer.

Ifølge strafferetsplejeloven i Forbundsrepublikken Tyskland har vidner tavshedsret, såfremt besvarelsen af det stillede spørgsmål kan udsætte dem for retsforfølgning, ligesom sigtede har ubetinget ret til at nægte at udtale sig. Med hensyn til procedurer, hvorunder der kan pålægges bøde, indeholder den tyske lov om konkurrencebegrænsninger en henvisning til strafferetsplejeloven og indrømmer en tavshedsret for vidner under administrative procedurer. Samme ret indrømmes juridiske personer, navnlig under hensyn til, at deres rettigheder varetages af repræsentative organer.

I Italien, og det samme gælder Grækenland, antages retten til at nægte at angive sig selv at være udtryk for et forfatningsretligt princip og er udtrykkeligt fastslået i strafferetsplejeloven.

I England har nævnte ret karakter af en grundrettighed og er udtrykkeligt anerkendt i civilretten og fastslået i en række konkurrencebestemmelser.

I Irland gælder samme princip i kraft af retssædvane.

I Spanien er princippet fastslået i forfatningen og finder anvendelse, i kraft af dets gyldighed som almindelig gældende ret, såvel i straffesager som i administrative sager, ligesom det omfatter såvel fysiske som juridiske personer.

I Portugal er tavshedsretten fastslået i strafferetsplejeloven. I kraft af de forfatningsretlige principper om retten til kontradiktion og formodningen for uskyld gælder nævnte princip endvidere under samtlige procedurer, hvor straf kan komme på tale.

I Belgien er tavshedsretten under straffesager anerkendt såvel i den retsvidenskabelige teori som i praksis. I kraft af princippets gyldighed som almindelig retsgrundsætning, der udgør et led i retten til forsvar, gælder tavshedsretten dog også inden for andre områder og omfatter såvel fysiske som juridiske personer.

I Danmark kan enhver, der afhøres i forbindelse med en undersøgelse, ifølge retsplejeloven nøjes med at opgive sin identitet. Et vidne kan nægte at udtale sig, såfremt dets forklaring vil kunne udsætte det for straf.

I Nederlandene er tavshedsretten fastslået i strafferetsplejeloven og gælder også på det indledende stadium af efterforskningen, ligesom det gælder i økonomiske sager og kun indeholder enkelte undtagelser på konkurrenceområdet.

Trods forskellene mellem medlemsstaternes nationale ret er tavshedsretten ifølge sagsøgeren et princip, som er fælles for samtlige medlemsstater. De bestående forskelle har ikke afholdt Domstolen fra at fastslå, at korrespondancen mellem en advokat og hans klient er omgærdet med fortrolighed, og at dette må anses for et fællesskabsretligt princip (jfr. førnævnte dom af 18. maj 1982). Domstolen er ikke bundet af, at Rådet afslog at optage en bestemmelse om tavshedsret i forordning nr. 17. En argumentation i denne retning har Domstolen da også stiltiende afvist i førnævnte dom.

2. *Kommissionen* og *Den Franske Republik* har gjort gældende, at Fællesskabernes konkurrenceret ikke indeholder nogen bestemmelser om virksomheders ret til at nægte at afgive oplysninger, som kan belaste dem selv.

Det er fastslået i Domstolens praksis, at de internationale konventioner indeholder retningsgivende bestemmelser, som der bør tages hensyn til i EF-retlig sammenhæng, ligesom grundrettighederne skal anvendes med skyldig hensyntagen til fællesskabsrettens formål.

Den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder er under nærværende sag først blevet bragt på bane i replikken, hvorfor det herpå støttede argument er et nyt anbringende, som må afvises i henhold til procesreglementets artikel 42, stk. 2. Domstolen har i øvrigt aldrig integreret principperne i denne konvention i Fællesskabets retsorden. Konventionens artikel 14, stk. 3, litra g), gælder kun for strafbare handlinger og må i betragtning af sit formål antages udelukkende at omfatte private borgere, dvs. fysiske personer.

Vedrørende begrebet »anklage for en forbrydelse« i menneskerettighedskonventionens artikel 6 anfører Kommissionen, at den af Menneskerettighedsdomstolen i førnævnte sag Öztürk afsagte dom vedrørte spørgsmålet om pålæggelse af færdselsbøder på hvilket område, der ikke er nogen væsensforskel mellem straffeprocessen og den administrative procedure. Den procedure, der følges ved anvendelse af konkurrencereglerne, har en helt anden karakter, og det er fastslået af EF-Domstolen, at Kommissionen ikke er nogen »domstol« i menneskerettighedskonventionens artikel 6's forstand. EF-Domstolen er i øvrigt ikke bundet af Menneskerettighedsdomstolens fortolkning af begreberne lovovertrædelse og strafferetlig sanktion.

Traktatens artikel 85 vedrører økonomiske lovovertrædelser, og artikel 15, stk. 4, i forordning nr. 17 bestemmer udtrykkeligt, at de pålagte sanktioner ikke er sanktioner i strafferetlig forstand. Man kan ikke udlede af en enkelt medlemsstats lovgivning, in casu lovgivningen i Det Forenede Kongerige, at der gælder et generelt princip om strafansvar for juridiske personer. Den omstændighed, at generaladvokaten i sit forslag til afgørelse i førnævnte sag Musique Diffusion gik ind for, at menneskerettighedskonventionen skal respekteres i EF-retlig sammenhæng, men med de nødvendige ændringer, godtgør yderligere, at konventionen skal tilpasses fællesskabsretten.

Ifølge Kommissionen og Den Franske Republik bør medlemsstaternes nationale ret gennemgås med henblik på en konstatering af, om der findes et generelt princip vedrørende juridiske personers tavshedsret under administrative procedurer.

I Frankrig findes der end ikke inden for strafferetten noget generelt princip herom. De domme, som Frankrigs forfatningsdomstol har afsagt, vedrører udelukkende kontradiktionsprincippet i al almindelighed. Efter tysk konkurrenceret gælder tavshedsretten kun for fysiske personer. I England gælder der ingen ubetinget tavshedsret under administrative undersøgelser. Hvad angår Italien og Grækenland, kan den meget generelle bestemmelse, som findes i disse landes forfatninger, ikke tages til indtægt for den opfattelse, at der gælder en tavshedsret under enhver administrativ procedure, heller ikke for juridiske personer. For så vidt angår Irland, Portugal og Belgien, har sagsøgeren alene kunnet fremdrage bestemmelser fra strafferetsplejen, mens henvisningen til dansk ret er summarisk og upræcis. Endelig anerkender man ikke i Nederlandene nogen tavshedsret for virksomheder under en administrativ procedure.

Både Kommissionen og Den Franske Republik fremhæver udtrykkeligt, at den førnævnte dom fra EF-Domstolen af 18. maj 1982 udelukkende vedrørte de særlige forhold, der gælder for advokater i disses egenskab af advokater. I øvrigt er den beskyttelse, som fortroligheden i korrespondancen mellem en advokat og hans klient udgør, ikke nogen hindring for at iværksætte en undersøgelse. Ved udfærdigelsen af forordning nr. 17 afviste Rådet udtrykkeligt at anerkende en tavshedsret ud fra den viden om, at dette kunne bringe formålet med artikel 11 i fare, således som generaladvokatens fremhævede i sit forslag til afgørelse i førnævnte sag AM & S.

d) *Tilsidesættelse af kontradiktionsprincippet*

1. *CdF Chimie* har gjort gældende, at Domstolen i dommen af 14. maj 1974 i Nold-sagen (sag 4/73, Sml. s. 491) fastslog, at grundrettighederne ikke nyder ubetinget forrang, men at denne udtalelse udelukkende vedrørte ejendomsretten og retten til fri handel og arbejde og ikke kan udstrækkes til også at gælde for retten til kontradiktion. I førnævnte dom af 26. juni 1980 antog Domstolen, at virksomhederne ikke har noget krav på at blive hørt forud for vedtagelsen af en beslutning om iværksættelse af en kontrolundersøgelse, hvilket dog ikke er ensbetydende med, at retten til kontradiktion helt kan tilsidesættes under de i forordning nr. 17 omhandlede procedurer.

Menneskerettighedskonventionens betydning i Fællesskabernes retsorden er fastslået i Domstolens praksis og i den fælles erklæring, som Europa-Parlamentet, Rådet og Kommissionen afgav den 25. april 1977. Enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, har visse rettigheder i henhold til konventionens artikel 6, stk. 2 og 3, som også kan påberåbes i administrative sager og også tilkommer juridiske personer. EF-Domstolen har på den ene side taget afstand fra at betegne Kommissionen som en »domstol« i

konventionens artikel 6's forstand, men på den anden side i førnævnte domme af 18. maj 1982 og 13. februar 1979 fremhævet betydningen af princippet om retten til kontradiktion under administrative procedurer.

Også i relation til dette anbringende har sagsøgeren foreholdt Kommissionen at have udvirket en drejning af bevisbyrden og at have begået magtfordrejning samt procedurefordrejning ved anvendelsen af artikel 11. Den anfægtede beslutning var nemlig i virkeligheden en meddelelse af klagepunkter, selv om den ikke blev gjort til genstand for en formel underretning. Ifølge fast praksis ved Menneskerettighedsdomstolen (jfr. domme af 27. juni 1968 i Neumeister-sagen, af 27. februar 1980 i Deweer-sagen og af 26. marts 1982 i Adolf-sagen) er konventionens udtryk »anklage« et begreb med et materielt og ikke noget formelt indhold.

2. *Kommissionen* har, med støtte fra *Den Franske Republik*, gjort gældende, at det fremgår af dommen af 5. marts 1980 i Pecastaing-sagen (sag 98/79, Sml. s. 691), at når en EF-retsakt opfylder kravene i menneskerettighedskonventionens artikel 6, er det overflødigt at påberåbe sig denne bestemmelse ved prøvelsen af en konkret foranstaltning, og det er tilstrækkeligt at kontrollere, om den anfægtede foranstaltning er i overensstemmelse med EF's retsforskrifter. Der kan udelukkende gives sagsøgeren medhold i dennes argumentation, såfremt forordning nr. 17 i sig selv var i modstrid med grundrettighederne og i særdeleshed de rettigheder, som er fastslået i menneskerettighedskonventionen.

Det fremgår af Domstolens førnævnte dom af 14. maj 1974 i Nold-sagen, at grundrettighederne ikke nyder ubetinget forrang. Kontradiktionsprincippet må indpasses i fællesskabsretten og i de ufravigelige regler, som denne indeholder til beskyttelse af offentlige interesser. I førnævnte dom af 26. juni 1980 antog Domstolen, at den ret til forsvar, som er fastslået i menneskerettighedskonventionens artikel 6, navnlig gælder under judicielle eller administrative procedurer, der er iværksat for at bringe en lovovertrædelse til ophør eller konstatere en retsstridig handling, således som det er tilfældet med de procedurer, der er omhandlet i forordning nr. 99/63. Domstolen udtalte endvidere, at den procedure, som er foreskrevet for en kontrolundersøgelse i henhold til artikel 14 i forordning nr. 17 har et andet formål, nemlig udelukkende at sætte Kommissionen i stand til at indsamle de nødvendige oplysninger. Disse betragtninger har tillige gyldighed for den procedure, der er fastsat i artikel 11 med hensyn til indhentning af oplysninger.

Endelig henleder såvel Kommissionen som Den Franske Republik også i denne forbindelse opmærksomheden på, at selv om Kommissionen er forpligtet til at sikre iagttagelsen af de processuelle garantier, der er foreskrevet i fællesskabsretten, er den ifølge Domstolens faste praksis dog ikke er nogen »domstol« i menneskerettighedskonventionens artikel 6's forstand.

IV — Svar på Domstolens spørgsmål

1. *CdF Chimie SA*, hvis firmanavn er ændret til Orkem SA, er af Domstolen blevet opfordret til at præcisere, hvilke af de spørgsmål, Kommissionen har stillet, der efter selskabets opfattelse indebærer en forpligtelse til at tilstå eller angive handlinger i strid med EØF-Traktatens artikel 85. Som svar herpå har selskabet anført, at tvisten rejser to principielle spørgsmål. Det ene er, om Kommissionen i henhold til artikel 11, uden selv på forhånd at oplyse noget som helst vedrørende de beviser og dokumenter, den selv er i besiddelse af, kan forlange af virksomheden, at den blotlægger samtlige omstændigheder i forbindelse med de handlinger, som af Kommissionen betegnes som retsstridige, og som denne påtænker at gøre gældende over for den pågældende virksom-

hed og andre virksomheder. Det andet spørgsmål er, om Kommissionen med hjemmel i artikel 11, efter først selv at have gjort opmærksom på, at den er i besiddelse af beviser for, at der har været afholdt møder i strid med konkurrencereglerne, kan afkræve virksomheden oplysninger om disse møder og stille krav om at få oplyst navnene på de øvrige personer, der måtte have deltaget i møderne.

Kommissionens skrivelse af 23. august 1987, hvorved den opfordrede CdF Chimie EP (hvis firmanavn i mellemtiden er ændret til Norsolor) til at afgive oplysninger og gjorde selskabet opmærksom på, at den var i besiddelse af beviser for, at der var etableret konkurrencestridige karteller, var i virkeligheden en meddelelse af klagepunkter. Under disse forhold må den anfægtede beslutning antages at indebære en forpligtelse til at tilstå og angive handlinger i strid med artikel 85.

De under afsnit I nævnte spørgsmål vedrører producentmøderne. Kommissionen hævdede i den forbindelse at råde over bevis for virksomhedens aktive deltagelse i disse møder og opfordrede i de angivne spørgsmål virksomheden til at oplyse Kommissionen derom. Med spørgsmål 1, som vedrører datoen og stedet for de omhandlede møder, ønskede Kommissionen bekræftelse af, at de retsstridige handlinger, som den hævdede at være bekendt med, også virkelig havde fundet sted, og / eller den ønskede at få stillet yderligere bevismateriale til rådighed. Spørgsmål 2 og 3 indebærer en forpligtelse for virksomheden til at røbe, hvor mange møder den havde deltaget i, og derigennem afgive tilståelse om handlinger i strid med artikel 85. Med spørgsmål 4 opfordres virksomheden til at angive, hvem der deltog i hvert enkelt af de møder, som den var bekendt med, uden at det præciseres, hvilke møder, der sigtes til. Med spørgsmål 5 opfordres virksomheden til at angive de øvrige virksomheder, som deltog i de enkelte møder, der i øvrigt heller ikke var præciseret nærmere, og at røbe den enkelte virksomheds ansvar. Med spørgsmål 6 ønskede Kommissionen at opnå en fuldstændig og detaljeret beskrivelse af de påståede retsstridige handlinger og en afsløring af, hvorledes mødeordningen nærmere fungerede. Dette må anses for ensbetydende med en forpligtelse for virksomheden til at tilstå handlinger i strid med artikel 85, stk. 1. Med spørgsmål 7, hvorved der udbedes dokumenter vedrørende de nævnte møder, forsøgte Kommissionen at komme i besiddelse af det fornødne bevismateriale, navnlig de beviser, som endnu manglede.

De under afsnit II nævnte spørgsmål vedrører den ordning for målpriser eller minimumspriser, som var emnet for de afholdte møder. Uden at oplyse det mindste om, hvilke dokumenter, den havde i sin besiddelse, opfordres virksomheden ved spørgsmål 1 til at informere Kommissionen om samtlige de initiativer, der var taget med hensyn til fastsættelse af priser. Også dette er ensbetydende med en forpligtelse for virksomheden til at aflægge tilståelser og udfærdige angivelser om det passerede. Spørgsmålene 2, 3, 4 og 5, som vedrører de anvendte priser, indebærer ikke i sig selv nogen forpligtelse til at aflægge tilståelse, men kan ikke løsrives fra de øvrige spørgsmål som helhed.

De under afsnit III nævnte spørgsmål vedrører kvoter, de fastsatte mål og den indbyrdes fordeling mellem producenterne. Uden at afgive nogen som helst oplysninger om de dokumenter, Kommissionen tilsyneladende havde i sin besiddelse, og som ifølge den angiveligt godtgjorde, at der med afholdelsen af de omhandlede møder tilsigtedes en opdeling af det europæiske marked, rejser Kommissionen ved spørgsmål 1 krav om at blive informeret om den nærmere udformning af samtlige gældende ordninger eller metoder vedrørende kvoter og salgsmål. Ved spørgsmål 2 pålægger Kommissionen virksomheden at røbe, hvilke midler der blev bragt i anvendelse for at sikre overholdelse af ordningen for fastsættelse af salgsmål og kvoter. Også spørgsmål 3, som vedrører de oplysninger om selskabets produktion og salg af LdPE-produkter, som selska-

bet videregav til andre producenter, indeholder en opfordring til at aflægge tilståelse om udvekslingen af oplysninger af individuel karakter og til at angive de øvrige virksomheder, som medvirkede i den retsstridige praksis.

2. Domstolen har opfordret *Kommissionen* til at præcisere, hvorpå den baserer sin antagelse om, at CdF Chimie SA og CdF Chimie EP SA udgør én virksomhed. Som svar herpå har Kommissionen anført, at det fremgår af CdF Chimies organisationsplan, at koncernen i økonomisk henseende reelt udgør én virksomhed, selv om virksomhederne i formel, juridisk henseende er adskilt. På tidspunktet for sagens faktiske omstændigheder havde CdF Chimie operationelt set fem afdelinger, som hver bestod af en eller flere selvstændige juridiske personer. Den petrokemiske afdeling omfattede blandt andet selskabet CdF Chimie EP, mens afdelingen for kemiske specialiteter omfattede selskabet Norsolor. Parallelt med de nævnte operationelle afdelinger fandtes der funktionelt set to direktioner, som henhørte under selskabet CdF Chimie SA. Det fremgår af årsberetningen for 1985, at den anvendte opdeling i selvstændige selskaber var af rent formel karakter og ikke havde nogen som helst økonomisk betydning. Organisationsplanen for CdF Chimie blev ændret den 1. januar 1988, idet den petrokemiske afdeling og afdelingen for kemiske specialiteter blev samlet i ét selskab, Norsolor, som er datterselskab af og for 100%'s vedkommende ejet af CdF Chimie. Det nye selskab har en petrokemisk afdeling og en afdeling for kemiske specialiteter og omfatter flere enkeltselskaber, herunder CdF Chimie EP. Endvidere har det overtaget visse aktiviteter fra CdF Chimie SA. I et interview til månedstidsskriftet »*Informations chimie*« fra maj 1988 fremhævede generaldirektøren for CdF Chimie-koncernen dennes vidtgående centralisering og meget omfattende økonomiske enhed.

F. A. Schockweiler

Refererende dommer